NOVICE
kmetijskih, rokodelnih in narodskih rečí.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX. V sredo 12. listopada (poznojesna) 1851. *List 46.*

Kmetijske skušnje.

(*Kako ravnati, da se polovíca ovsa pri konjski klaji prihrani*). Ljudjé, ki so le vidili ali slišali, kako so njih oče ali stari oče konjem klajo dajali, in se naravnost po tem ravnajo, brez premislika: ali bi se ne dalo to bolje in tudi boljši kup opraviti, bojo scer z glavo majali, ko bojo to brali, in se morebiti temu svetu posmehovali, češ: to je pa že spet ena tistih učenih, ki ni za nas. Možje pa, ki ne zaveržejo popred nobene rečí, preden se ne prepričajo, da je zares slaba, nam bojo poterdili, kar jim bomo nasvetovali, se vé da le takim, ki svojim konjem tudi ovsa dajejo.

Da kruh več zda, kot sirov oves, je resnica, ki jo je skušnja obilo poterdila, in ki jo more vsaka gospodinja poterditi, ktera vé, da ima kvas (krovajec) pri kruhu to lastnost, da v moki redivne dele razveže ali razkrojí, da jih potem želodec veliko lože prekuha in vse tečne dele lože iz nje pobere — v živež truplu. Če pa želodec sirov oves dobiva, gré veliko tečnih delov po blatu od živine preč, ker želodec ni v stanu vsiga dobro prekuhati.

Naj da tedaj gospodar ovès, ki ga je svojimu konju namenil, v moko zmleti in z obilnim kvasam v kruh spêči; potem naj ga v majhne štirivoglatne koščike zrezaniga med rezanco konju dajè, in prepričal se bo, da bo s polovíco ovsa toliko opravil, kot scer s polno mero ovsa. In konj se bo prav dobro počutil.

V severnih krajih Švedskiga bi ne mogli gospodarji shajati, ako bi tako ne ravnali; ondi kermijo svoje konje sploh s kruham in si prihranijo veliko ovsa. Kdor je kmetijske bukve bral ali po Westfalnu popotoval, se je prepričal, da ondi konje s kruham kermijo, ki ga „pumpernikel“ imenujejo. (Iz ted. lista Solnogradske km. dr.)

(*Po koliko solí dajejo v raznih deželah živini*). Koristnost solí za živino smo v „Novícah“ že obilno dokazali. Angleški živinorejci so tega tako prepričani, da pravijo, da gospodar, ki svoji živini dovelj solí dajè, zamore tretjíno ali clò polovíco klaje prihraniti, ker sol vse na tanjko prekuha, da pride živini na dobro, kar bi sicer neprekuhano skozi čeva šlo. Angleži je dajejo na dan pitavnimu volu 10, molzni kravi 6, konju 7 lotov, ovci pa 1 lot. — Na Francoskim je v poduku ministerstva kmetijstva nasvetovano: delavnimu volu 3 lote in pol, ravno toliko molzni kravi, pitavnimu volu 5 do 8 lotov in pol, pitavnimu prešiču 3 ali 3 lote in pol, ovci 1 lot, pitavnimu koštrunu 2 ali 2 lota in pol, konju ali mezgu 2 lota solí dajali. — V Švajcu je dobiva pitavni vol 8 lotov in pol, — v Belgii 3 lote in pol, prešič enmalo več kot 1 lot.

(*Kako ravnajo na Nizozemskim (Niederlanden) s senam ali z otavo, ki ni bila popolnama suha domú spravljena*). Več dolzih žakljev napolnejo s senam ali rezanco in jih pokoncu postavijo na več krajih seníce (pôda); okoli njih zložé senó na kup, in kadar s kupam pridejo do verh žaklja, potegnejo žakelj vùn, in v kupu ostane potem ljuknja, skozi ktero gré soparica vùn, da se senó preveč ne pari, da se ne vname in se boljši ohrani.

Naznanílo tistih fabrikantov, obertnikov in rokodelcov,
ki so iz raznih dežel austrianskiga cesarstva v Londonski razstavi medalje prejeli, ali so častno pohvaljeni bili.

(Konec.)

2. *red. Kemijsko blago.*

(Slavno medaljo so prejeli:) Venceslav Batka, fabrikant v Pragi za rudnínske priprave, — Franc Broše, fabrikant v Pragi, za jantarovo kislíno (Bernsteinsäure), za uranov in kromov kisanc, — bratje Heincen, fabrikanti v Tečnu na Českim za orseil, — E. F. baron Herbert, fabrikant v Celjovcu in Vošpersku na Koroškim za svinčeno belíno, — Wageman, Seybel in družbiniki, fabrikanti v Lisingu poleg Dunaja, za kemijske priprave.

(Častno omenjeni so bili:) Venceslav Batka v Pragi za kemijsko blago, — G. J. Braun, fabrikant v Pragi, za kositarski natron, — Ignac baron Herbert v Celjovcu za svinčeno gladčíno, — Janez Hochberger, fabrikant v Karu na Českim za žeplo in galún, — Kinzelberger in družbiniki, fabrikanti v Pragi za različne barve, — Kutzer in Lehrer, fabrikanti v Pragi za ultramarín, — Janez Setzer, fabrikant v Weitenegg-u v spod. Austrii, za ultramarín in kadmiumovo rumeníco, — G. D. Weber v Benetkah za očišeni vinski kamen (venšterg).

3. *red. Jedníne.*

(Slavno medaljo so prejeli:) Jordan in Barber, mlinarja v Tečnu na Labi (Elbe) za moko, — Anton Richter in družbiniki v Kraljevím Dvoru na Českim za sladkor iz bele pese.

(Častno omenjeni so bili:) brata kneza Neuwall v Klobanku na Marskim za sladkor iz bele pese, — sladkornice Tlumačke v Galicii za sladkor iz bele pese.

4. *red. Rastljinsko in živalsko sirovo blago.*

(Slavno medaljo so prejeli:) Jakob Birnbaum v Peštu za konoplje, — Izak Figdor in sinovi, velki tergovci na Dunaji, za volno, — Štajarsko svilorejno družtvo v Gradcu za sirovo svilo (žido), — Jožef grof Hunyady, grajšak na Ogerskim, za volno; — Henrik grof Lariš-Moennich, grajšak v Karvinu na Šlezkim, za volno, — Anton grof Mittrowsky, grajšak na Šlezkim, za volno, — Janez Querini v Benedkah za sirovo svilo, — Scheibler in družba v Milani za sirovo svilo, — mehaniška predivnica v

Schönberg-u na Marskim za predivo, — A. Steinbök, posestnik olejne v Št. Jurju v zgornji Austrii, za lanéno olje, — Štefan Tandler v Zinnwaldu poleg Toplic na Českim za lesne in slamne nitke za pletníno, — godivnica prediva v Ullersdorfu na Marskim za predivo, — bratje Verza v Milani za svilo.

(Častno omenjeni so bili:) Janez Bachrich na Dunaji za pripravljeno gobo, — C. J. Malvieux, velki tergovec v Peštu, za ogeršično olje, — G. B. Matiuzzi v Varmu na Friulskim za sirovo svilo, — N. Panna in J. Alexis v Kronstadtu na Erdeljskim za volno, — Rotsch in Reichel v Gradcu za Štajarske tkavne kartače, — August Scola v Lincu za svilo, — Izak Senigaglia v Palmi na Friulskim za sirovo svilo, — g. Steiner in sinovi v Bergami za svilo, — Olivier grof Wallis, grajšak v Kolešovcu na Českim, za volno.

(Dalje sledí.)

O zadevah poglavnih ljudskih šol na Krajnskim.

Pred sabo imamo navod, kako naj v poglavnih ljudskih šolah Krajnskiga úk za úkam sledí, ki ga je pod naslovam „Entwurf eines Lehrganges für die Hauptschulen im Kronlande Krain“ nadzornik naših ljudskih šol g. dr. Močnik na svitlo dal za voditelja učenikam. Odkritoserčno rečemo, da že dolgo smo pričakovali, kdaj se bo kaj naš g. nadzornik ljudskih šol oglasil, djansko zvediti njegove namene o šolstvu, njegovi skerbí izročenim; — prebravši omenjeni navod sedaj z veseljem povémo, da je delo velike velike hvale vredno. O pomanjkljivosti naših po starim kopitu osnovanih ljudskih šol ni dvombe več; zagovorniki njih le prazno slamo mlatijo. Ako se pa ljudskim šolam nekdanje baže pomanjkljivost očita, se ne krivičijo zavoljo tega možje, kterim je bilo poprej nadzorništvo šol ali učenje izročeno, ampak le stara sostava (System), po kteri so vsi ravnati mogli, čeravno so vidili, da, kar je bilo pred 50 leti dobro, ne more več danes dobro biti. Zato vsak prijatel šolstva radostno sprejme po slavnim ministru grofu Thun-u vpeljane važne poprave ljudskih šol, zlasti če so tako izverstno osnovane, kakor jih vidimo v g. dr. Močnikovim „navodu“, ktero zamoremo po vsi pravici mojstersko delo imenovati. Od stopinice do stopinice je tù za vse 3 razrede (klase) na poglavnih (mestnih) šolah učenikam lepo pot pokazana, kako naj napredujejo od maliga do višjiga. Nar imenitnišimu nauku ljudskih šol, namreč rečnimu nauku (Anschauungsunterricht) in vajam govorstva in mislivnosti je v tem navodu kaj lepo pot pokazana; vse se veže organiško, vse se vjema soglasno.

(Konec sledí.)

Národske staríce.

Sedemnajsti list.

Ljubi moj Jože! Danes in še zanaprej v enem listu Ti bom od Metulj govoril, ktere so Rimljani „Metulum“ imenovali. Metulum Metulje, za Oglêjem (Aquilea) po velikosti nekdaj pervo mesto, je stalo v današnjej Obloški fari, tù kjer je zdaj vás Metulje ali Metljè, to je, od podfarne vasí eno uro delječ proti Ložu. Da so nekdanje Metljè tukaj bile, ne pa kjer je Metlika, ti bom lahko dokazal:

1. Metulje so bile, kakor zgodopisnik Strabon z več druzimi terdi, v Zapodji, in ravno v nekdanjem Zapodji še dandanašnji vás Metljè stojí, okoli ktere rimske denarje in druge take spominke najdujejo. Metlika stojí pa v nekdanji Panonii.

2. Metljè pravi Appian je poglavitno mesto Zapodov in leží verh ene obrašene gore na dveh gričih (tumulis), ktere posrednja dolína enega od druzega loči. Ravno na gorskej ravnini okoli Oblok so semtertje griči najpripravniši za tako streljanje in bojevanje, kakoršno je nekdaj bilo. Metljè so bile na dveh gričih, na nižjem je stal var ali zbornica ali hiša starašinstva. Dandanašnji se temu griču Tlačica pravi; veči grič, ki zraven stojí, se pa Tlaka imenuje. Da je Tlačica zapušeno seliše, se še zdaj po tem pozna, ker je okoli in okoli pri verhu lepo vglajena, po verhi pa lepo zravnana, kar, kakor si je misliti, ni po natori tako lepo narejeno. Na tej ravnoti je lahko stalo veliko poslopje. Od Metlike se ne more reči, da verh ene gore leží, na kteri so griči.

3. Pri Metljah so bile globoke vode. Flor pravi, da si je voják v strahu zavolj vodá in sovražnikov pomišljeval, in da mu je Cesar škit iz roke zgrabil, ter pervi pred četo šel. — Ljudje po slišanju pripovedujejo, da je bilo na Resji in dalje proti Metljam jezero, ktero se je ob svojim času dalje preselilo in pri Ložu nastopilo. Ložko jezero je imelo tako preseljevanje do svojega velicega prostora, ki je od nekdaj blizo današnje Cerknice. Da je okoli Metuljskega vara jezero stalo, kažejo suhi lijaki, ki so po dolíni okoli Tlačice, in ki so nekdaj vodo točili iz tal kviško. Na enej strani je sêdlo, ktero je utegnilo li včasih ob povodnjah pod vodo skrito biti, in ktero je vezalo varsko gradiše z drugim suhim svetam. Čez to sêdlo je menda bil most, po kterim so Rimljani turne do varskega ozidja porivali. Nad tem sêdlam si je vojak, strašén od vodá in sovražnikov, pomišljeval. Res je, da so tudi pri Metliki vode; pa Kolpa, Kropa in Lahinja bi sovražnikov ne zadeřevale posebno, zlasti ker se tudi po suhem lahko v Metliko pride. Toliko za danes.

Tvoj stari prijatel Benkov Tone.

Slovansko slovstvo.

Slavni Vuk Štefanovič Karadžić je razglasil, da v Jermenski tiskarnici na Dunuju se vnovič natiskuje Srpski rečnik, ki bo memo perviga natisa z 20000 novimi besedami pomnožen. Kakor so v pervi izdaji pri različnih besedah opisani običaji in misli naroda slovanskiga in so tù in tam dodane narodske pripovedke, tako bo tudi v tem 2. natisu, kjer bojo tudi nove besede v nemški in latinski jezik prestavljene. Cela knjiga bo obsegla 55 velicih pôl; čez 40 jih je že natisnjenih; do konca tega leta bo delo gotovo. Veljal bo rěčnik v austrianskih deželah 6 gold. v bankovcih. Naročiti se zna do konca tega leta; naročivne pisma se franko pošiljajo g. izdatelju na Dunaj na „Landstrasse am Heumarkt Nr. 517 in Wien“. Iména naročnikov se bojo natisnile. Priporočí se ta besednjak živo vsim Slovencam, kterim je znanje lepoglasniga serbskiga jezika mar.

Novičar iz slovanskih krajev.

Na Veprincu. J. V. V Istrii je letošna letina slaba: grozdja je bilo okolj morja malo, više gori nekaj več; pa ni moglo dozoreti, ker je jelo poprej gnjiti. Bolje vino deržé vedar po 5 gold., špud, 52 verč, pa po 6 gold. Korún zlo gnije; zelnih glavic bo po Učki malo, répe in korenja nekoliko več. Marúna (kostanja) je bilo niže pri morju več in lepjega, više v gori ga je megla opalila; naj lepšega cenijo po 6 gld. cent. Drugega sadja letas tukaj ni bilo nič; smokve (fige) so o preteklih zimah mnogo pozeble; samo oljke lepo kažejo. Ljudsko zdravje je prav dobro; ali zebe že tudi nas, ker je 5. t. m. sneg blizo do morja padel.

Xρ. *Iz Verkovc pri Lutomeru.* (Konec.) Še enkrat se vernem v Lutomer, znamenit teržic, v kterem in krog kterega slovenski narod bíva, kterega pa

nekteri prebivavci nočejo biti Slovenci, dasiravno jih dve tretjíni komaj kaj nemškega zna. Izjemši kancelije c. k. okrajnega poglavarstva imajo tukaj vse druge ces. vradije, kakor okrajna kolegialna sodija, distriktna komisija za oprostenje zemljiš in tudi notár vunanje tablje z nemškimi in slovenskimi nadpisi; ravno tako so tudi znotraj nad vratami slovenski nadpisi, da vsak, ki pride po opravilu sèm, berž zvé, kam ima iti, če tudi nemško ne razume, da le slovensko zna brati. Zares močno me je razveselilo to napravo viditi, in možje, ki so voljo in pogum imeli slovenskimu narodu pravíco skazati, so očitne hvale vredni. Da bi se tudi v vradnicah to, kar se čisto slovenskemu ljudstvu piše, v njegovem jeziku dopisovalo, so želje — že mnogokrat razodete. Zlasti se ta potreba vedno očitniši kaže v opravkih okrajnih poglavarstev s županijskimi predstojniki, in domorodec, ki bi se lotil, Maierhofer-jev spisovnik (Formularienbuch) v slovenski jezik prestaviti, bi si velike zasluge pridobil za slovenske župane, kterim so te bukve priporočene, kterih pa le malokteri čisto razume. Z veseljem tudi naznanim, da so v ti okrajni table, ki kažejo iména vasí, tudi slovensko napisane, kar bi bilo enako na druzih cestnih kazalih želeti. Zastran šol zasluži večína naših pridnih učenikov in marljivih katehetov veliko hvalo; mnogi si lepo prizadevajo za úk tudi domačega dolgo zatiranega jezika, in gotovo bi še več storili o tem, ako bi slavna šolna vradija hotla še bolj k temu potrebnemu nauku jih napotovati. — Preden svoj potopis po Lutomerski okolici sklenem, moram z očitno hvalo in pohlavo še omeniti verlega rodoljuba g. Ivana Dragotina Huber-ja, ki neutrudljivo skerbí za povzdigo dušne omike in blagostanja svojih slovenskih rojakov, kterim podučne in koristne domače časnike in knjige prijazno podaja in tako tudi napredek vino- in sadjoreje v tem prijetnem kraji povzdiguje. Slava mu očitna!

Xp. *Iz Celja.* Predzadnja porotna sodba mesca septembra je bila zoper Janeza Klančnika, kmečkega fanta iz Podvín okolice Celjske, ki je bil obdolžen, da je v kuhnji svojega brata Jožefa Klančnika v neki lonec med ječmenovo kašo rumenega arsenika poštupal s hudim namenom, da bi po ti strupeni kaši njegovemu očetu Jakobu, njegovemu bratu Jožefu, njegovi sestri Ani in njegovi ujenici Lenki Leskovškovi zavdano bilo, ali saj eni imenovanih oseb, kar se pa k sreči le zavoljo tega ni zgodilo, ker je njegova sestra Ana, ko je kašo iz lonca v skledo djala, arsenik zapazila in kaše potem ni nihče pokusil. Preiskava kaše je razodela, da je bilo 103 granov arsenika v nji, kar bi bilo čez in čez dosto bilo, vsim zavdati. Ker ni bilo nič najti, iz česar bi se bilo soditi moglo, da se je arsenik kaši le po prigodku primešal, je bil sklep, da je mogel kdo nalaš to storiti, gotov, in ker se na dalje tudi ni moglo zvediti, da bi bil kdo to iz kakošnega druzega namena storil, kakor iz hudobnega, namreč tiste umoriti, ki bojo strupeno kašo jedli, je bila sumljivost poskušenega potajnega umora opravičena. Vse okoljšine so natolcevale Janeza Klančnika, ki, čeravno je tajil, je bil vès prepaden, ko so žandarji po-nj prišli. O pervem preiskovanju je obstal, da je v pomoti kašo z arsenikam osolil, ker je mislil, da je bil arsenik sol. Nekako čudno je scer to, da zavolj razpora, v kterim je s svojim bratom živel, ki mu pri napravi žagarnice ni hotel pomagati, kakor mu je bil obljubil, bi bil Janez Klančnik namen imel tudi svojega očeta, svojo sestro in ujenico ob življenje pripraviti — vunder, ker je dobro vedil, da bojo vsi tisto kašo jedli in jo je memo vsega tega vunder ostrupil, se ni moglo drugači misliti, kakor da je on to s hudobnim namenom storil. — Porotniki so ga z 9 glasovi zoper 3 krivega spoznali, in sodniki so ga potem na 5 let v teško ječo obsodili.

Pri ti in poprejšnih dveh sodbah je predsednik bil g. Paul Kopper, deželne sodije svetovavec, ki je večidel v slovenskem jeziku obravnavo vodil, kakor se spodobi in je hvale vredno. Radi hvalimo, kar hvale zasluži; vunder ne moremo želje zatreti v lastni prid imenovanimu gosp. predsedniku, da naj bi se še enmalo bolje slovenskega jezika navadil, in da bi se ogibal presilnih nemcizmov, ki večkrat strašno ušesa žalijo in so krivi, da se naš lepi jezik zasmehuje *). — Zoper to razsodbo je naš pridni zagovornik, Breški g. asesor Marout vničivno pritožbo vikši Dunajski kasacivni sodbi predložil. — Drugo pot o poslednji važni obravnavi z L. Hausmanom in njegovim oskerbnikom Fr. Pauličem.

Iz Senožeč. V Materíi na Primorskim, ki je perva pošta na cesti od Tersta do Reke, se najdete dve imenitnosti, kterih naši časopisi niso še clo nič omenili. V te vasi prebiva mož z iménam Valentin Babuder, kteri steklino ozdravlja. Njegovim sprednikam je bilo zdravilo za to bolezen že znano, in se je nek v njegovi družini več kot 200 let ohranilo. Imenovano zdravilo je štupa; razložili so jo pred nekimi leti umetni možje, pa vendar niso stuhtali, iz česar de je narejena, in so se samo prepričali, de je v nji tudi prah španjskih muh **). Ni davno, ko je nek Babuder vladi skrivnost tega zdravila razodeti hotel, če mu bo 2000 gold., in dokler živi vsako leto 300 goldinarjev dala, pa ne vém zakaj de se ni v ti reči ž njim pogodila. Zagotovili so me gospodje, ki so mož beseda, de je Babudrovo zdravilo vsaciga ozdrávilo, in še bolj se je to zdaj poterdilo. Bili so namreč pred nekimi tedni nekteri ljudje v Sežanski okolici od stekliga pesa vjedeni, iskali so v Materíi pomoči, in dobili so jo, ker so že ozdravljeni iz bolnišnice prišli. —

Gospá Negovetičova v Materíi je pred nekimi leti od nekiga meniha kamen dobila, kteri ljudi, ki so od strupenih kač pičeni bili, ozdravi. Gospóda, ki sta bila priči taciga ozdravljenja, sta pisatelju pravila, de se kamen na rano dene, ki oteklino potolaži in pičeniga popolnama ozdravi, kar sta sama pri dveh kmetih vidila, ki ju je gad pičil. Kamen je sivkaste barve; berž pa ko oteklino izleče, zelenkast postane, mora se pa, preden se spet rabi, v mleku kuhati, in potem po-

---

*) Zares huda je, predebele nemcizme v tacih imenitnih in slovesnih obravnavah slišati; nehotama človeka smeh posili. O tem bi zamogli tudi mi iz Ljubljane marsiktero povedati. Nemec, na priliko, scer dobro rêče, ako koga vpraša: »Auf welchem Fusse seyd ihr zu einander gestanden?« Ako pa se to v slovensko prestavi ter praša: »Na kteri nogi sta med sabo stala? še ni Slovenca na svetu, ki bi to razumel; vsak drug pa, ki tudi nemško razume, mora to slišaje skoraj smeha poginiti. Vred.

**) Gosp. dopisnika lepo prosimo, da bi nam hotel te štupe poslati. Ako niso same rastljinske reči v nji, ki se ne dajo lahko spoznati, bomo vunder zvedili: iz česar štupa obstojí. Španjske muhe pa so že stara vsim zdravnikam dobro znana reč, pa le malo poterjeno in nezanesljivo zdravílo zoper stekljíno. Scer je pa poglavni vzrok, da imamo toliko hvaljenih zdravil zoper stekljíno, v tem iskati, da se strašna pasja stekljína hvala Bogú! ne prime rada človeka, in da po gotovih skušnjah med 20 ali 25 vgriznjenimi človeki komaj eden po stekljíni zbolí. Ako se tedaj taki, ki bi že tako ne bili zboleli, ker se jih strup ni prijel, ozdravljajo s tem in unim zdravilam, in če po tem zares ne zbolijo, mislijo ljudjé, da je to ali uno zdravilo pomagalo — in tako pride, da imamo 100 močno hvaljenih zdravíl, pa vunder celò nobeniga gotoviga. Zavoljo tega zna po naših mislih tudi biti, da vlada Babudrove ponudbe ni porajtala. S tem pa nočemo ravno ovreči, da za posebno bolozin bi nemogoče bilo znajti posebniga zdravíla, ker nam skušnja kaže, da je astramontana mnogokrat poterjeno zdravílo zoper kačji pik. Prav radi bi tudi omenjeni Kreški kamen vidíli. Vred.

prejšno barvo dobí. Na otoku Kresu (Cherso) blizo Reke ne more nobena kača živeti; to so tudi zdravniki poskusili, ki so nekaj kač na otok prenesli, pa vse so poginile. Pravijo, de se na tem otoku imenovani kamen dobí, in de zavolj tega ondi kače poginejo. Gotovo je, de zdravili, od kterih sim pisal, pomagate, če le ni pomoč zamujena. Bog daj! de bi gospod minister notranjih zadev ta list v roke dobil, in de bi se tega prepričal, kar sim pisal. Kersnik.

Iz Kamnika. ρ. 5. novembra je tukajšna kmetijska podružnica svoj zbor imela, h kterimu se je mnogo udov snidilo. Ljubljeni predsednik, Mengiški fajmošter g. Kuralt je v pričo častitiga c. k. kantonskiga poglavarja in družbeniga uda žlahtniga g. Pavič-a, ki je bil prijazno zboru izbo v svojim stanovišu izročil, zbor serčno nagovoril, in potem so se začeli prav bistroumni pogovori v mnogih rečéh v prid kmetijstva. Dopadla je vsim udam od c. k. deželne vlade izročena naloga: alj bi se ne dale tudi v Krajnski kronovini naprave zastran bolj koristniga obdelovanja lanú po izgledu Angležev itd. vpeljati. Ker so take naprave po gotovih skušnjah deželi v velik dobiček, je vse ude edina želja navdala, da bi se blizo Ljubljane, postavim v Vižmarjih, ena taka fabrika napravila, kar bi se pa le po akcionarjih zgoditi moglo. Naj „Novíce“ vižo tega obdelovanja lanú razglasijo da bodo vsi bravci zvedili, na ktero stopnjo popolnosti, da znajo kmetje z lanam priti, in koliko dobička da znajo pri lanu pridobiti *). — Zraven te imenitne, koristne in vsiga prizadevanja vredne rečí, se je tudi pretresovalo poboljšanje sadjoreje, velika koristnost nemške detelje ali metelke pri hlevni reji živine, in mnoge druge rečí. Poslednjič je zbor sklenil posebno pridniga sadjorejca Franceta Orešnika iz Volčipotoka, ker je letá samo letos 1500 sadnih drevesc vcepil, velikimu zboru kmetijske družbe v Ljubljani priporočiti, de naj se mu častna sreberna svetinja v spoznanje njegove pridnosti in v spodbadek še večiga napredka podelí.

Iz Ljubljane. Iz Dunaja smo prejeli iz častitih rok razjasnilo „Celjske porotne sodbe zoper Ano A.“, ki je bila v „Novícah“ popisana, s pristavkom, da tisti popis je preveč na eno stran vlekel in da se „resnica ložje razsodi, ako se slišita dva zvona“. Ker pa soglasno z Celjskim g. dopisnikom odkritoserčno rečemo, da o ti skrivnosti polni pravdi le sam Bog pravo soditi vé in le on sam otrovnico in otrovnika pozná, nočemo te rečí dalje pretresovati, ker, kodar gotovosti ni, ima vsakdo pravíco, kteremu je prigodba dobro znana, po svojim prepričanju soditi. Tako so sodili po svojim prepričanju g. deržavni pravdnik, tako zatožene govornik, tako porotniki; ravno tako tudi po svojim prepričanju sodi večína drugih inako, ker človeška porotna sodba ni sodba Boga vsegavedejočega. Gospod dopisnik iz Dunaja to sam poterdi, kako lahko se slabi človeški um in človeški sodnik zmoti, in kakor je že bilo tisuč in tisuč hudodelcov po sodnikih brez kazni izpušenih, ravno tako je bilo pa tudi že veliko nedolžnih obsojenih, kakor naslednja resnična pogodba spríčuje: Na Angleškem — piše Dunajski g. dopisnik — je bil nekdo zatožen, da je nekega človeka umoril, zato ker so v njegovi postelji blizo kraja, kjer se je bilo hudodelstvo zgodilo, kervavo sekiro najdli. Pred poroto je stanovitno terdil, da je nedolžin. Ali vsi porotniki glasujejo v svoji izbici, da je kriv; samo eden neče priterditi, rekoč, da ni popolnoma prepričan, in se ni dal nikakor pregovoriti, svojo misel sprevreči; zakaj na Angleškem je taka postava, da koga okriviti, morajo vsi porotniki enakih misel biti. Preden niso vsi enakih misel, ne smejo iz svoje izbe. Ali enajst porotnikov pregovarja zastonj enega. On pravi, da je morebiti kdo drug človeka umoril, in sekiro skrivaj v zatožencovo posteljo vtaknil. Tako dolgo, tako dolgo, dokler ni unih enajstero svoje misli ž njegovo združilo. Zatoženec je bil prec izpuščen. Na smertni postelji je ti termoglavi porotnik še le razodel, da je bil on sam tistega moža umoril in sekiro v posteljo pozneje zatoženega vtaknil. — Tako goljufive so včasih okolšine“. Tudi mi in naš g. dopisnik iz Celja smo tistih misel, kakoršnih je naš prijatel na Dunaju: da je bolje 10 krivih izpustiti, kot enega nedolžnega obsoditi; ali iz tega še ne izvira dolžnost, da bi mogli vselej ex officio s porotniki potegovati in da bi pripušeno ne bilo v negotovih dogodbah druzega mnenja biti. Tudi taka različnost ne more porotam v nikakoršno škodo biti v mnenju zvedenih in poštenih mož, ki niso že rojeni protivniki porot — zakaj vsak tudi prost človek vé, da ni mogoče, da bi se slabi um človeški nikdar zmotiti ne mogel, in gotovo je, da sedaj po obravnovanju po porotah s živo besedo veliko več hudodelcov roki pravíce zapade, kakor po poprejšni obravnavi po mertvi čerki, ko jih je bilo dokaj zavolj pomanjkanja dokazov „wegen Mangel an Beweisen ab instantia“ izpušenih. Če hudodelce prašamo: ali jim je sodba po stari postavi ljubši bila, kakor po sedanji porotni, bojo gotovo želeli stare, pri kteri se je marsikter zmuznil zasluženi kazni. Za to že marsikter obsojenih s zobmi škriplje zoper porotnike, kar je nar očitniši dokaz dobrotljive nove naprave. Po vsem tem nam naš Dunajski prijatel ne bo za zlo vzel, da opustimo daljno pretresovanje že doveršene rečí, iz kterega vunder nobene gotovosti ne dospémo.

Iz Ljubljane. Dunajski časnik „Lloyd“ je prerajtal unidan, da stroški za deržavne in deželne zakonike na leto nar manje 1 milion znesejo in da bi treba bilo v tem kakošne spremembe. Kakor zvémo, se ima „z deržavnim zakonikam in vladnim listam“ in pa z „deželnimi zakoniki“ in vladnimi listi zares nekaka prememba zgoditi. Ako bi mi smeli kaj svetovati, bi rekli, naj bi „deželni zakoniki“ nehali, ker so nepotrebni, „deržavni zakonik in vladni list“ naj bi pa ostal, in scer naj bi dajala vlada samo „deržavni zakonik“ v 10 jezicih in scer v nemškim jeziku posebej, in v vsakim drugim nenemškim jeziku posebej brez nemške prestave natiskovati. Kdor bo hotel nemško prestavo imeti, si kupi nemško besedo posebej. Po tem takem bojo stroški veliko veliko manjši, in namen se bo ravno tako vresničeval kot dosihmal. Čisto deželni poglavarstvini razglasi naj pa pridejo v deželne časníke. Lažnjivost tistiga bledenja, da Slovenci za slovenskiga deržavniga zakonika ne marajo, se pokaže očitno v tem, da se nekteri listi slovenskiga deržavniga zakonika clo v drugo natiskovati morajo, ker pervonatisnjenih zmanjkuje. Ne vémo, ali se je kaj taciga pri kakošnim druzim jeziku primerilo; gotovo je, da slovenski derž. zakonik gré močno med ljudstvo. Slišali smo tudi, da je bil deržavni zakonik za Serbe s cirilico pisan, blizo na tem, da bi bil jenjal in da naj bi Serbi po tem z latinskimi pismenkami natisnjeniga horvaškiga brali; ali slavni vojvodini poglavar grof Koronini ni svetoval v to odpravo, ker veliko Serbov ne pozna druzih kot Cirilovih pismenk, ktere kot znajdek perviga aposteljna posebno v čislih imajo, in ker bi ta odprava Serbe razžalila. In tako ostane serbski drž. zakonik.

Iz Ljubljane se v mnogih časnikih Gradca, Dunaja in Tersta berejo vedne pritožbe zoper silno dragino v Ljubljani, in vsiga tega se obdolžuje mestni odbor, ker v svoji „navadni zaspanosti“ mu ni nič za to mar. — Da se mestni odbori povsod sedanje

*) Se bo zgodilo. Vred.

danje dragine krivičijo, da na-nje od več strani pšice leté, je vsacimu znano, ki mnogoverstne časnike prebera, — da bojo morebiti tudi mestni odbori na zadnje sedanjih strašnih povodinj krivi, zna tudi še biti, — da morajo mestni odbori, kot očitne osébe, terpeti, da se očitajo, ker so očitnosti podverženi, bo tudi vsak zveden človek spoznal in se temu ne zoperstavljal, — ali, da so pisavci včasih slepi in da jim za resnico ni mar, to je, kar je tudi očitne graje vredno. De je sedaj v Ljubljani življenje na pol dražji, kakor je pred 10 leti bilo, stojí zapisano v kuhinskih bukvah vsake gospodinje, in to žalibog! vsak vé brez dobrovoljnih „korespondentov". Da pa pri vsim tem življenje v Ljubljani ni dražji, kakor v druzih manjših in večih mestih, bo vsak pošten človek spoznal, ki našo ceno nar imenitniših rečí, kakor so mesó, kruh in derva, primeri s ceno druzih mest. Da bi mestni odbor rad napravil v vsim nisko ceno, smejo dobrovoljni korespondenti na besedo verjeti, ker tudi odborniki morajo v dragíni živeti, ktera se pa ne da odpraviti po „ukazu mestnih odborov", zakaj dveletne slabe letine zaporedama, kuga goved in krompirja, od leta do leta veči število mestnih prebivavcov, in mnoge druge težavne okoljšine, ki so „korespondentam" ravno tako dobro znane, kakor vsacimu druzimu, so pravi vzroki dragíne, ne pa mestni odbori. Da so prekupci hude pijavke v mestih, je sploh znano in nihče ne tají, — dobrovoljni g. „korespondenti" pa, ki imajo v vsacim žepu tri dobre svete, se bojo mestnim odboram gotovo močno prikupili, če, ker zavolj bolj revnih ljudi v mestih vunder morajo saj nekteri branjevci (Greisler) biti, bi jim prav natanjko pot pokazali, kako bi se dalo predkupovanje že po bližnjih vaséh, zunaj mesta in v mestu popolnama zatreti. Tisti svèt: „naj bi mestni odbori ojstro čuli na predkupci itd." je predober kup, — mestni odbori bojo gotovo sto in še več goldinarjev tistimu podarili, ki jim gotovo pot pokaže, kako naj bi se to storilo, da bo vsim prav in da se bo tistim stoternim ovinkam v okom prišlo, ki zaverajo, da pri vsi pazljivosti ni moč, podkupovanja že na kmetih popolnama zatreti. Večidel časnikov izhaja sedaj vsaki dan na grozovito velicih polah; vidi se jim že na čêlu, da jim „materiala" manjka, — naj bi se usmilili „lenih" mestnih odborov in naj bi prav natanjko od stopinice do stopinice razodeli vse praktične pota, kako naj bi se dragini v okom prišlo. Vse mésta jim bojo slavo in hvalo pelè, in gotovo bojo „kot izveličarji ljudstva" o pervi volitvi za odbornike voljeni. Tode to jim naprej povémo, da njih svèti morajo bolj pametni biti, kakor je tisti bil, ki smo ga ne davnej v „Oesterr. Volksbothe" brali, kako naj bi se dragina mesa na Dunaji ponižala.

Iz Ljubljane. Porotna sodba se začne zopet 17. dan tega mesca; v seji 29. oktobra je bilo po postavi 36 poglavnih, 9 pa dopolnivnih porotnikov izvoljenih. — C. k. Dunajsko vodstvo železničnih zidanj je razpisalo na dalje podzidanje železnice od Goric do Zgornjih Lešen, 2844 sežnjev dolgo, za ktero ponudi 1 milion 416.804 gold. in 6 kr.; kdor hoče to delo prevzeti, naj do 1. grudna opoldne imenovanimu vodstvu na Dunaj svojo ponudbo predloží.

Novičar iz mnogih krajev.

5. t. m. je prišel cesar iz Galície domú. Ministerski časnik „Oest. Corr." sklene potopís cesarjev po Galicii s temile besedami: „Le v vdanosti posamesnih narodov in kronovin veliki vzajemni domovini Avstrianski zamorejo različni narodi zagotovila svoje narodovnosti in njeniga razvitka in napredka iskati; v ti meji bo narodovno prizadevanje posamesnih kronovin svoje pravice in edino mogočo srečo našlo; v tem zapopadku je avstrianska vlada tudi vedno ravnopravnost narodov spoznala, in zlasti poslednji čas več kot enkrat pokazala, kako močno ona spoštuje narodovnost. Tega duha navdan je tudi cesar bil popotovaje po Galicii." — Cele pôle bi potrebovali, strašno škodo popisati, ki jo je silna povodinj, kakoršne nar stareji ljudje ne pomnijo, po Krajnskim, spodnjim Stajarskim, Horvaškim, Koroškim, Goriškim, Beneškim in laškim Tirolj-skim i. t. d. napravila. Mnogo milionov v vsim je po vodi splavalo poškodovanim v grozno škodo. — Bere se, da od aprila noter do srede oktobra je bilo v Dunajski denarni kovačnici skovano: cekinov za 5,278.752 fl.; tolarjev za 254.028 fl., bakrenih grošev iz 300 centov bakra (kufra), 2krajcarjev iz 40 centov, krajcarjev iz 3000 cent., polkrajcarjev in vinarjev za 30.000 centov; dvajsetic je bilo več kot za 8 mil. skovanih. — Na dvoje raztergani in sklejeni mali bankovčki po 6 in 10 krajc. se tudi v Dunajskih kasah ne jemljejo več; kdor jih hoče spečati, mora ministerstvu denarstva prošnjo predložiti. — Novi bankovci po 5 fl., ki jih bo začela banka 1. grudna izdajati, so zlo sedanjim bankovcam po 2 fl. podobni. — Na Dunaji so poskusili unidan novo znajdeno mašino, drevje s korenino vred izruvati, s ktero se v 6—7 minutah nar močnejši drevó izruje in k temu se le moč eniga konja potrebuje; ne morejo je dosti prehvaliti. — Vrednost kmetijske živíne celiga cesarstva se šteje na 4000 milione gold., konjev je poldrugi milion, volov in krav 6 milionov in pol; ovác 30 milionov, prešičev 4 milione. — V Dunajskim kupčijskim listu je bila cena medú te dni postavljena na 22—24 fl., — voska 105—110 fl., — loja 26—26½ fl., — cent turških češpelj 7½ fl., — detelje manjka, konoplja je poskočila, sirova se je plačevala po 17 fl. — V Rozdialovcu na Českim delajo goli polži, 2 palca dolgi in mačeradasti, ozimini silno škodo; rež so mogli v nekterih krajih že drugič sejati. — Iz Egipta silno poprašujejo po austrianskim lesu, zlasti po Krajnskih diljah. — Po naznanilu „Slovenskih Novín" v Trenčinski stolici na Ogerskim, kjer huda lakota žuga in se veliko žganja popije, je ukazal ondašnji vladni komisar: 1) vsaciga župana ali prisežniga moža odstaviti, ki pijančva, 2) vsaciga pijaniga na denarju kaznovati, kteri denar pride v šolsko kaso, 3) kerčme morajo biti ob 9. uri zvečer zaperte, 4) nobenimu se ne smé čez odločeno mero žganja dati, 5) duhovni morajo zapravljanje na somnjih, pri kerstih in ženitvah ojstro prepovedati. — Košuta še zmiraj povzdigujejo v Londonu; 20. t. m. misli v Ameriko odriniti. — 4. dan tega mesca je bilo v narodnim zboru v Parizu poročílo predsednika Napoljona predbrano; pisano je v mirnim duhu, v kterim terja, ker se za prihodnje letu na Francoskim in po celi Evropi hude prekucije naklepajo, krepko zoperstavo tem naklepam; poslednjič želí, da bi se spet občna volitna pravica vpeljala, ki je bila 31. maja overžena. Kako se bo ta predlog razvil, še nihče nové. — Važna novica jo prišla te dni iz Cetinj, da je Vladika Černogorski 31. oktobra umerl. — V Napolttanskim kraljestvu (na Laškim) je še sedaj čez 75.000 prebivavcev ilirskiga rodú gerško-katoljške vere, ki so še do današnjiga dneva v jeziku in navadah Slovani ostali; preselili so se v letu 1453 iz Bosnie in Albanie v Abruce in Kalabrio, kraljestva Napolitanskiga.

Natiskar in založnik *Jožef Blaznik v Ljubljani.*